

MADA: UHAMASISHAJI MASUALA YA LISHE KATIKA NGAZI YA WILAYA:

TULICHOJIFUNZA NA DONDOO KWA AJILI YA ASASI ZA KIRAIA

Mwandishi: PANITA

KUNA UMUHIMU GANI WA KUHAMASISHA ASASI ZA KIRAIA KATIKA KUHAMASISHA LISHE KATIKA NGAZI YA WILAYA?

Nchini Tanzania, utawala katika ngazi ya wilaya unafanyika kupitia mamalaka za serikali za mitaa. Mamlaka hizo ziliundwa na serikali ili kukasimisha madaraka ya serikali katika ngazi ya wilaya. Utekelezaji ukifanyika inavyopaswa, mgawanyo wa madaraka unahusisha watu wengi katika ngazi ya wilaya kushiriki katika upangaji mipango na utekelezaji wa programu za maendeleo. Mpango Jumuishi wa utekelezaji wa lishe wa Taifa (NMNAP; 2016 – 21) unazitaka wilaya kufanya mambo yafuatayo:

- Kuimarisha uratibu katika ngazi ya wilaya katika kazi za lishe kupitia uratibu wa kamati za lishe zinazojumuisha sekta mbalimbali.
- Kuanzisha vitengo vya lishe katika ngazi za wilaya ili kusaidia masuala ya kitalaamu katika upangaji, utekelezaji, na tathimini ya programu za lishe katika sekta mbalimbali zinazohusika na masuala ya lishe
- Kutambua changamoto za lishe na namna ya k ukabiliana nazo katika wilaya husika
- Kujumuisha shughuli za lishe katika mipango ya maendeleo ya halmashauri
- Kuimarisha shughuli za lishe zinazohusisha jamii ili kupambana na utapiamlo
- Kusaidia kata na mitaa/vijiji kujumuisha lishe katika mipango yao ya maendeleo na kutekeleza, kusimamia na kutathimini shughuli za lishe katika muktadha wa mpango jumuishi wa utekelezaji wa masuala ya lishe.

Kwa kutambua majukumu makubwa ambayo wilaya hufanya, ni muhimu kwa Asasi za Kiraia zihusishe mamlaka za wilaya na wadau wengine muhimu kuboresha hali ya lishe kwa wanawake na watoto. Mpango Jumuishi wa utekelezaji wa lishe wa Taifa (NMNAP) pia unataka mashirika yasiyo ya kiserikali, taasisi za kijami na mashirikia ya kidini kufanya kazi kubwa ya kuhamasisha lishe katika ngazi ya wilaya. Ikiongozwa na PANITA, mradi wa Mtoto Mwerevu (ASTUTE) unaofadhiliwa na serikali ya Uingereza kupitia shirika lake la msaada wa kimaendeleo la DFID, unafanya kazi ya kuhamasisha shughuli za lishe katika ngazi ya wilaya,

sambamba na Mpango Jumuishi wa utekelezaji wa lishe wa Taifa(NMNAP) na miongozo ya serikali.

MBINU ZINAZOTUMIKA

- Mtoto Mwerevu (ASTUTE) ni mradi wa kwanza mkubwa wa lishe uliohusisha PANITA kama jukwaa la asasi za kiraia kuwafikia watu wengi wenye afua za lishe. PANITA ilizijengea uwezo asasi za kiraia kupitia mafunzo, uwezesaji kwa njia ya ushauri, na tathimini ya wafanyakazi wa asasi za kiraia kuhusu 1) menejimenti na utawala wa mradi 2) namna ya kushirikisha serikali na 3) namna ya kutoa kiwango cha juu cha mabadiliko ya tabia katika shughuli za lishe (vikundi vya kusaidiana)
- Kuhusiana na kuwashirikisha wafanyakazi wa serikali, PANITA ilisaidia AZAKI kufanya kazi vizuri zaidi na Mratibu wa lishe wa halmashauri na maafisa wengine wa wilaya wanaowajibika na masuala ya lishe. PANITA pia ilisaidia AZAKI kujumuisha kazi zao na mipango ya wilaya iliyojumuisha afua za lishe;
- PANITA iliwezesha kufanyika kwa mkutano wa mwaka kuhusu tathimini ya pamoja na Asasi za Kiraia (AZAKI) na watumishi wa halmashauri kama vile maafisa lishe, maafisa maendeleo ya jamii, na wengine ili kubadilishana uzoefu kuhusu utekelezaji wa mradi wa Mtoto Mwerevu (ASTUTE) na kuunganisha utaratibu wa utoaji taarifa wa mpango jumuishi wa utekelezaji wa lishe wa Taifa (NMNAP) kwa AZAKI katika ngazi ya halmashauri.
- AZAKI zilizenga uhusiano wa kimkakati na watoa maamuzi na watu wengine wenye ushawishi ili kupeleka mbele ajenda ya lishe;
- AZAKI ziliwatambua mabalizi wa masuala ya lishe katika wilaya husika, hiyo ilisababisha kuongezeka kwa rasilimali kwa ajili ya shughuli za lishe;
- AZAKI ziliimarisha vikundi vya kusaidiana vilivyopo kupitia mikakati ya mabadiliko ya tabia;

- AZAKI zilikuwa wanachama hai katika kamati za wilaya na mikoa, zikiwemo kamati za usimamizi wa lishe za wilaya, na majukwaa mengine yanayoendeleza lishe, kama ilivyo katika Mpango Jumuishi wa Utekelezaji wa Lishe wa Taifa (NMNAP). Hata pale ambapo AZAKI hazikuwa wanachama rasmi wa kamati za usimamizi wa lishe, ushiriki wao uliongeza thamani zaidi.

CHANGAMOTO NA SULUHISHO ZA NAMNA YA KUHUSISHA AZAKI

- Historia inaonyesha kuwa kulikuwa na utamaduni wa kutoaminiana kati ya AZAKI na wafanyakazi wa serikali, hali iliyosababisha kutoelewana miongoni mwao na hiyo iliathiri sana uhusiano wa utendaji kazi kati ya AZAKI na watumishi wa serikali katika ngazi ya halmashauri. PANITA ilijenga mahusiano hayo kati ya AZAKI na wafanyakazi wa halmashauri kwa kuwaleta pamoja katika mikutano ya mwaka ili kuboresha uelewano wa majukumu yao katika lishe na kuongeza mawasiliano katika vikundi. Katika mikutano hiyo maafisa lishe na maafisa maendeleo ya jamii walialikwa kushiriki na kuwasilisha kazi zao. Mchakato huo ulikuwa muhimu sana katika kuimarisha mahusiano.
- Kuna mahitaji mengi ya utoaji taarifa. Mamlaka za serikali za mitaa wakati fulani hutoa maagizo mengi kwa AZAKI kuzitaka zikamilishe taarifa hizo mara kwa mara. Uandaaji wa muundo wa pamoja wa utoaji taarifa kupitia sekta mbalimbali ungerahisisha kazi hiyo. PANITA ilizisaidia AZAKI na watumishi wa halmashauri kuandaa taarifa moja kwa afisa lishe wa wilaya. Taarifa hii inatumika badala ya taarifa mbili zilizohitajika awali.
- Baadhi ya AZAKI zina uelewa mdogo kuhusu wajibu na majukumu yake kwa mujibu wa hadidu za rejea zilizofanyiwa mapitio kwa ajili ya kamati za lishe za wilaya, hivyo kupunguza uwezo wao wa kuhamasisha lishe. Ili kukabilana na jambo hili, PANITA imezisaidia AZAKI kujengea uelewa wa namna ya kuchangia hadidu za rejea kupitia mafunzo na uwezeshaji kwa njia ya ushauri.

Pamoja na mafanikio yaliyofikiwa katika kuboresha AZAKI na ushirikiano katika ngazi ya wilaya, changamoto hizo bado zipo na zinahitaji msaada wa mara kwa mara.

NYENZO ZA AZAKI ZA LISHE

Kuna nyenzo nyingi ambazo AZAKI za Tanzania zinaweza kuzitumia kuboresha uhamasishaji wa lishe, zote zikiwa ndani na nje ya vitendea kazi vya Mtoto Mwerevu (ASTUTE):

- Mpango Jumuishi wa Utekelezaji wa afua za lishe (NMNAP) unaweza kutumika kuzisaidia AZAKI kupitia na kuweka jitihada zao kwenye mpango jumuishi huo. Mpango Jumuishi wa Utekelezaji wa Lishe unapatikana kwenye tovuti: http://scalingupnutrition.org/wp-content/uploads/2017/09/NMNAP_Tanzania.pdf
- Hadibu za rejea za kamati Mtambuka za usimamizi wa lishe katika wilaya zilizofanyiwa mapitio zinatoa mwongozo wa namna kamati hizo zierendeshwe. Hadidu hizo zinaweza kupatikana kupitia https://www.panita.or.tz/wp-content/uploads/2014/04/panita_national_4.pdf
- Miongozo ya mada za majadiliano kwa ajili ya kutathimini shughuli za lishe na usimamizi kwa mikoa, wilaya, vituo vya kutolea huduma za afya na mashirika ya kijamii. Zinapatikanakupitia https://www.panita.or.tz/wp-content/uploads/2014/04/panita_national_2.pdf
- Kadi ya ufuatiliaji wa kiwango cha upatikanaji wa huduma za lishe katika halmashauri na taarifa kutoka halmashauri, zinapatikana kupitia Kamati ya usimamizi wa masuala ya lishe katika Halmashauri, tathimini ya changamoto na vikwazo vya utekelezaji wa huduma za lishe na mkutano wa wadau wa kutathimini masuala ya lishe